

УДК 392.81:398.332.44(477.86/.87)

Олександр КОЛОМІЙЧУК

**РИТУАЛЬНЕ “ЗАКУСУВАННЯ” В ОБРЯДОВІ ВОДОХРЕСНОГО
СВЯТОГО ВЕЧОРА НА БОЙКІВЩИНІ (НА МАТЕРІАЛАХ СІЛ
ДОЛИНСЬКОГО І РОЖНЯТІВСЬКОГО РАЙОНІВ ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛ.)**

У статті на основі зібраних польових матеріалів із сіл Долинського та Рожнятиського р-нів Івано-Франківської обл. проаналізовано ритуальну дію “закусання”, що має місце в обрядовості Водохресного Святого вечора на Бойківщині (5 січня за ст. ст.). З’ясовано походження явища “закусання”, його семантико-символічний зміст, а також місце в ритуальному освяченні обійстя. На основі польових досліджень проведено картографування цієї ритуальної дії.

Ключові слова: “закусання”, ритуальна дія, обрядодія, освячення, Водохресний Святий вечір, Бойківщина.

Александр КОЛОМЫЙЧУК

**РИТУАЛЬНОЕ “ЗАКУСЫВАНИЕ” В ОБРЯДНОСТИ
КРЕЩЕНСКОГО СОЧЕЛЬНИКА НА БОЙКОВЩИНЕ (НА
МАТЕРИАЛАХ ДЕРЕВНЕЙ ДОЛИНСКОГО И РОЖНЯТОВСКОГО
Р-НОВ ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛ.)**

У статті на основі зібраних польових матеріалів із деревней Долинського та Рожнятовського р-нов Івано-Франківської обл. проаналізовано ритуальне дійство “закусывание”, що має місце в обрядності Крещенського сочельника на Бойківщині (5 январа за ст. ст.). Вияснено походження явлення “закусывание”, його семантико-символічний зміст, а також місце в ритуальному посвященні двора. На основі польових досліджень проведено картографування цього ритуального дійства.

Ключевые слова: “закусывание”, ритуальное действо, обрядовое действо, посвящение, Крещенский сочельник, Бойковщина.

Alexander KOLOMIYCHUK

**RITUAL “HAVING A BITE” IN THE CEREMONIALISM OF THE OLD
CHRISTMAS EVE IN BOYKIVSCHYNA (ON FIELDS SOURCES FROM
VILLAGES OF DOLINSKIY AND ROGNYATIVSKIY DISTRICTS
IVANO-FRANKIVSK REGION)**

In the article based on fields sources from villages of Dolyna and Rozhniativ districts Ivano-Frankivsk region the ritual act “having a bite”, that took place in the ceremonialism of the Old Christmas Eve in Boykivschyna (on 5 of January), has been analysed. The origin of the phenomenon “having a bite”, its semantical and symbolic content and also the place in the ritual consecrate of farmstead has been elucidated. The cartography of this ritual act has been implemented.

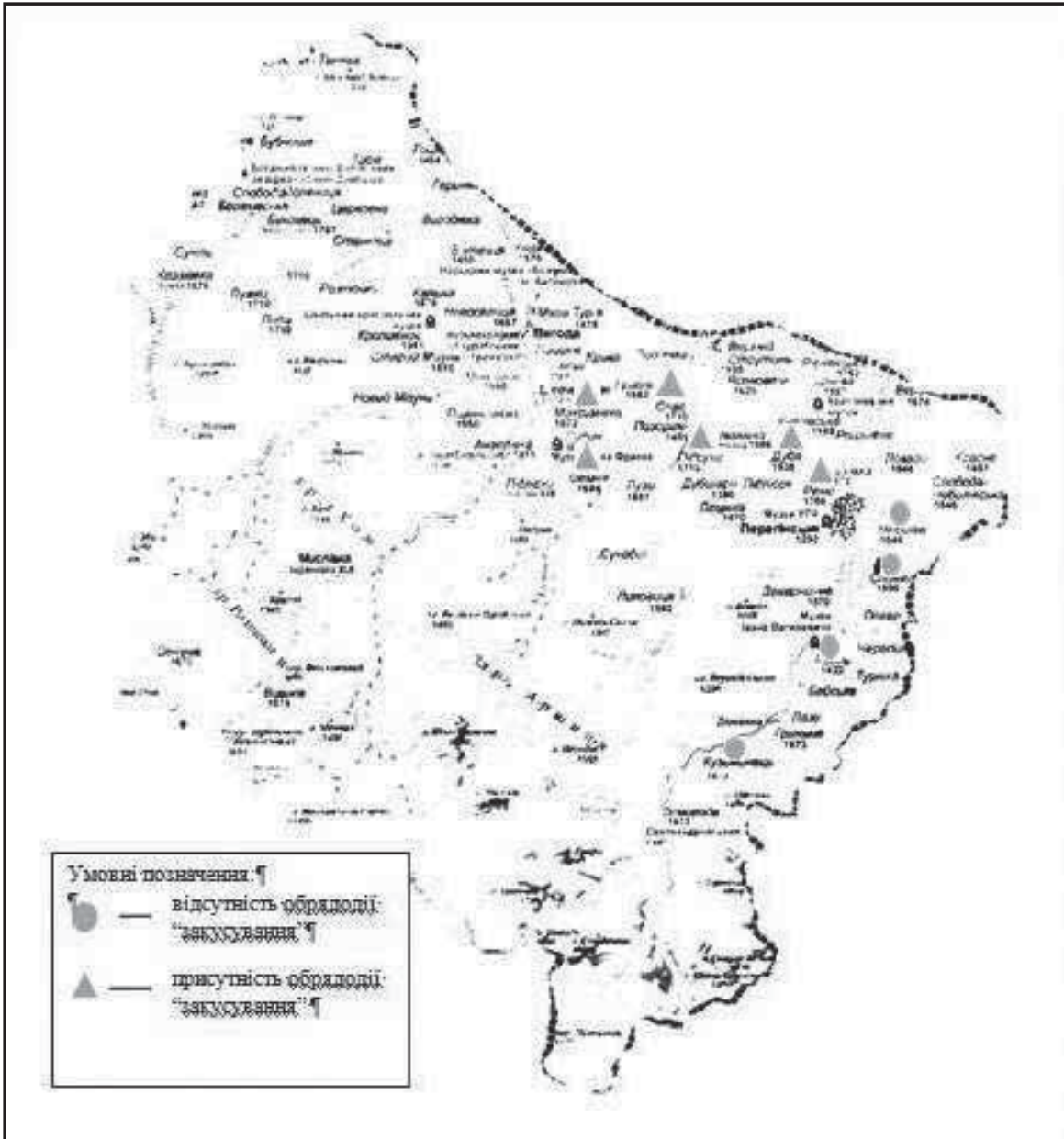
Keywords: “having a bite”, ritual act, ceremonial act, consecrate, Old Christmas Eve, Boykivschyna .

В українській етнографічній науці усталеною є думка про те, що обрядовість першого Святого вечора (“Багата кутя”) є значно багатшою і розмаїтішою, аніж звичаєво-обрядовий фон другого Святого вечора (“Голодна кутя”). Однак, як відомо, “Голодна кутя” (Водохресний Святий вечір, або другий Святий вечір на Бойківщині) має власну магічно-ритуальну компоненту, яка відрізняє його від Вілії Різдва Христового. У цьому сенсі центральним ритуалом цього вечора являється обхід селянського двору і житла із освяченою водою. Всі інші обрядодії, що виконуються у цей день, у своїй послідовності прив’язані до кроплення свяченою водою селянського обійстя.

Ритуальне кроплення, або обряд освячення обійстя, за словами С. Килимника, був покликаний відігнати всі лихі сили від господарства кожного окремо взятого селянина, вберегти від всіляких бід його худобу, зачаклувати її так, “аби ніщо не чіплялось до неї протягом літа” [20, с. 140]. З цим твердженням погоджуються і російські дослідники, які відзначають, що у ритуальних обходах твориться замкнене магічне коло, яке спрямоване на охорону життєвого простору людини [21, с. 35]. Алгоритм виконання обрядового освячення містить чималий набір ритуалізованих дій і магічних заклинань, які не завжди зрозумілі і піддаються поясненню, тим більше, якщо сам респондент про них мало що знає. Однією із таких є обрядодія “закусування”, яка відома на значній території Бойківщини.

За мету нашого дослідження ставимо опис і докладну характеристику маловідомої досі в етнографічній літературі обрядодії “закусування”, її комплексний аналіз в діахронній і синхронній площинах. Така мета передбачає вирішення наступних завдань: по-перше, по мірі можливості потрібно з’ясувати походження цієї обрядодії, її витоки, що безпосередньо дозволить прийти до генези досліджуваного явища; по-друге, провести детальний аналіз маловивченого досі явища у контексті того ритуального дійства, в якому воно активно пульсує, підтримується і відтворюється; по-третє, неодмінним є встановлення ступеня збереженості обрядодії, її місце у комплексі магічно-ритуальних практик календарної обрядовості сучасного бойка; по-четверте, архіважливим, на наш погляд, є встановлення ареалу поширення ритуальної дії “закусування”, визначення границь побутування цього явища у його синхронних зв’язках, іншими словами, картографування досліджуваного явища.

В етнографічній літературі постановка проблеми дослідження в такому формулюванні проводиться вперше. Хоча окремі фрагментарні відомості про обрядодію “закусування” містяться у низці праць, що присвячені як українським теренам загалом, так і історико-етнографічному району Бойківщина. Так, ще у ХІХ ст. М. Зубрицький писав про згадане явище [19]. На сучасному етапі окремі відомості про ритуальну дію “закусування” знаходимо у працях науковців, краєзнавців, що працюють на ниві популяризації рідних куточків Бойківщини. Однією з таких є книга Л. Василечко [16]. Також в останні роки з’явилося чимало дисертаційних

Карта. 1. . Локально-територіальна характеристика явища ритуального “закусання”. Долинський і Рожнятівський р-ни Івано-Франківської обл.

досліджень, предметом вивчення яких стає календарна обрядовість населення бойків [15;17]. У дисертаційній роботі Громової міститься коротка інформація про обрядодію “закусування”, хоча під такою назвою вона тут не фігурує, а тільки приводиться як досить давній магічний акт ініціального змісту [17, с. 172]. Більше відомостей про предмет дослідження знаходимо в працях, в яких згадується про функціонування явища “закусування” на території Поділля [18; 23].

Слід відзначити, що на досліджуваній території (Долинський і Рожнятівський р-ни Івано-Франківської обл.) подекуди обрядодія “закусування” через плин віків дала назву всьому ритуальному обходу обійстя, що виконувався перед святковою трапезою Водохресного Святого вечора. Про це свідчать матеріали польових досліджень із таких сіл, як Слобода Болахівська (Долинський р-н), Ілемня (Рожнятівський р-н) та ін., де місцеві бойки на позначення ритуалу кроплення власного обійстя свяченою водою кажуть, що вони “ходять закусувати” [3; 6]. “Закусування” із незначними локальними відмінностями притаманне практично усій території Долинського і Рожнятівського районів Івано-Франківської обл. [див. карту 1].

Поглянемо на цю обрядодію в контексті традиційного обходу із святою водою, що передує Святій вечері. У день Навечір'я Богоявлення Господнього (18 січня за н. ст.) у с. Максимівка Долинського р-ну по поверненні із церкви кожен член родини робив по три ковтки свяченої води. Власне, усі домочадці чекали цієї миті з нетерпінням, адже поки не покуштували освяченої води, доти нічого не їли. До початку святкової трапези потрібно було обов'язково перев'язати дідухом всі плодови дерева у саду. В народі вірили, що зробивши це, “нечисть не буде заводитись”. Проте це були так би мовити підготовчі ритуально-магічні дії до центрального обрядодійства цього Святвечора. А відбувалось воно наступним чином: господар готував збанок із свяченою водою, кропило, яке на Бойківщині традиційно робили із дідуха, та велику миску із трьома коржиками, бобом та крейдою. Головними дійовими особами обряду тут були господар двору та його дитина. Спершу відбувалось посвячення всього родинного обійстя: житла, криниці, стайні. До миті посвячення господар чіпляв на стайні, криниці і брамці власноруч виготовлені солом'яні хрестики. Важливою умовою під час кроплення стайні було те, що ця обрядодія не торкалась свиней і курей [8].

Подібним чином під час кроплення господарства оминали курей і свиней на території Придніпров'я та Поділля [25, с. 101, 108]. Чому ж не кропили цих свійських тварин? Пояснення просте: в народі ці тварини вважались нечистими. Взагалі, у символіці свині можна побачити певну амбівалентність. Так, у германських народів свиня присвячувалась і приносилась у жертву скандинавському богу Фрейру (нім. Фро), що уособлював весняні творчі сили і був богом світла [24, с. 401]. Таке уявлення про свиню було притаманним не тільки народам Західної Європи, а й слов'янам. Для прикладу, у чехів існувало повір'я, що хто постив на Щедрий вечір (5 січня за ст. ст.), той в цей

вечір неодмінно побачить золоте поросятко [24, с. 402]. Проте у єврейських уявленнях свиня виступала нечистою твариною. Негативний образ свині зустрічаємо в “Повісті временних літ”: тут свиня є твариною, на якій їздять всілякі біси [14, с. 461]. На цій основі народилась народнорелігійна легенда про те, що маленького Ісуса Христа, коли він лежав у яслах, схований від слуг Ірода, кінь прикривав соломною, а свиня, навпаки, розгрібала [14, с. 461].

В ході кроплення обійстя у с. Максимівка Долинського р-ну неодмінно наносились хрестики крейдою: на вхідних дверях житла і господарських будівель, на кожному із чотирьох кутів хати. Дитина згідно з обрядом кусала спеціально випечені коржики: у стайні, в хаті, надворі біля кутів житла та неподалік брами. Після обходу двору із свяченою водою, господар заходив до хати і промовляв: “Помагай Біг той рік діждати”. Із цим словом освячував усіх присутніх, при цьому виголошуючи побажання: “Аби ви брикалися як вода по камінню бречиться!”. Глава родини обходив усе помешкання: кімнати, сіни і комору. А дитина впродовж цього величного дійства по кутках кімнат весь час розкидувала біб, бажаючи доброго врожаю на прийдешній рік [8]. Дещо по-іншому ритуальне “закусування” відбувалось у селах Спас, Дуба та Лоп’янка Рожнятівського р-ну [5;9].

Треба сказати, що у ряді сіл Долинщини обрядодія “закусування” у структурі ритуального посвячення обійстя вже втратила свої автентичні риси. Так, у с. Слобода Болахівська “закусування” відбувається за того ж складу учасників (господар з дитиною) і за наявності всіх потрібних елементів цього дійства. Ми навіть помічаємо тут й деякі нові атрибути ритуального освячення господарства: відро з помелом (освячена вода, перемішана з вівсяною січкою), приготовані повересла. Однак новий арсенал предметів ще не означає, що обряд трансформував свій первісний вигляд, адже це може бути й специфікою даного населеного пункту, а то й регіону. А от зникнення обрядових пончиків прямо на це вказує. При обході обійстя господар набирає в миску хліб, голубці, пироги, що “закусуються” в ході виконання ритуалу. Хліб (домашньої випічки або ж куплений) замінив собою обрядові пончики, які ще кілька десятиліть тому були обов’язковими на святвечірньому столі цього дня. В свою чергу, вони були попередниками печених пирогів та коржиків. Пончики, що носили назву, “панахи”, володіли подвійною функціональністю: як обрядова їжа Водохресного Святого вечора, і як пожертва, “помана” за душі покійних [3].

Значний інтерес у допитливого дослідника викликає мотивація обрядодії “закусування”. В працях, присвячених календарній обрядовості бойків останніх років, пояснення обрядодії зводиться до наступних мотивів:

– від першого до другого Святого вечора не можна їсти надворі. Тому, виконуючи “закусування”, господар ніби отримує право, дозвіл на споживання їжі у будь-якому місці на весь наступний рік (ініціальний характер) [17, с. 172];

– від першого до другого Святого вечора не дозволялось їсти надворі, аби птахи та миші не їли зерно в полі чи городину [16].

Звернемося до тлумачень обрядодії самими респондентами. У с. Слобода Болехівська помічаємо ідентичне вищенаведеному пояснення: "...це був ніби дозвіл споживати їжу надворі, при дорозі, де тебе зустрине доля" [3]. Вже дещо інше, цікаве пояснення обрядодії зустрічаємо у с. Ріпне Рожнятівського р-ну. Респондентка розповідає: "...батько говорив, що закусувати ходили на багатство, аби всі були здорові, працьовиті, мали навик до хліборобської праці" [1; 11].

Проте опитані нами виконавці ритуального обходу обійстя дуже часто не спроможні були дати відповідь на запитання про семантику "закусування": вони машинально дотримувалися і продовжують дотримуватися всієї послідовності ритуалу. Все це вказує на досить давнє, архаїчне коріння обрядодії, причому, вірогідніше за все, дохристиянського походження. У науковій літературі аналітичного характеру можна зустріти чимало прикладів ритуалів та обрядів із подібним композиційним та семантичним складом. Так, у показовому поліському обряді-оберезі, що спрямовувався проти відьом, у день старого Нового року господар йшов на озиме поле, викопував декілька зернових пагінців і з'їдав їх. Обряд, на наш погляд, є близьким до ритуальної дії "закусування" насамперед своїм семантичним змістом. Так-от, виконуючи цей таємничий оберег, господар тим самим намагався випередити відьом: вважалось, що демонічні сили після цього уже "не з'їдять" врожай, бо господар з'їв його швидше [21, с. 157]. Однак чи маємо підстави твердити, що ритуальне "закусування" належить саме до розряду апотропейної магії?

Згідно з думкою фахівців, творення апотропейної ситуації можливе лише за умови присутності усіх її складових: 1. носія небезпеки, проти якого спрямований конкретний оберіг; 2. об'єкта, що оберігається; 3. виконавця обряду-оберегу [21, с. 17]. Якщо припустити, що "закусування" виконувалось задля того, аби вберегти майбутній врожай від мишей і птахів (або загалом від різноманітних лихих сил), то в такому разі обрядодія справді набуває апотропейного змісту. Всі ж інші пояснення цієї ритуальної дії втрачають свою правосильність, бо не наділені жодною апотропейною семантикою.

Відповідно до цього ритуальне "закусування", на наш погляд, можна помістити у такий різновид апотропейної ситуації як семантична модель заміщення. На думку фахівців у даній галузі, основне її покликання – "випередити" або не допустити проникнення зла, замінивши (замістивши), витіснивши потенційну небезпеку певними сакральними речами і сутностями, що самі по собі виключають одночасну присутність носіїв зла в тому просторі, що оберігається [21, с. 150.].

Підтвердженням нашої гіпотези є те, що найбільш універсальним і водночас найбільш розповсюдженим способом здійснення апотропейного обряду за моделлю заміщення є освячення простору, що охороняється, свяченою водою. Виходить, що ритуальний обхід обійстя із свяченою водою і ритуальна дія "закусування", яка є його структурною частиною, належать до одного і того ж модельного ряду творення апотропейної ситуації. 3

точки зору логіко-сміслових і семантичних компонент обряду, це є цілком правильно.

Треба сказати, що не менш актуальним і одним із центральних є питання ареалу відтворення вказаної обрядодії. Якщо глянути на українські терени загалом, то помітимо, що досліджувана обрядодія має досить обмежене поширення. Треба сказати, що “закусування” є характерним для традиційної календарної обрядовості території Покуття [13]. Також схожа обрядодія виконувалась на Західному Поділлі. Тільки тут мала дитина під час ритуального посвячення всього обійстя носила із собою три пироги: один кусала в снігах, другий – в коморі, а третій – надворі [18, с.157].

Та все ж, якщо звернутися до праці О. Воропая, то виявимо взагалі абсолютно ідентичне нашому ритуально-обрядове дійство. Так, в одній із місцевостей Великої України “...за господарем-батьком ходить хтось із дітей... і носить на тарілці пиріг, а в руці – шматочок крейди. Яке місце батько покропить водою, на тому місці вслід за ним син пише крейдою хрест... Хлопчина, що пише хрести, після кожного хреста повинен хоч маленьку крихітку відкусити від пирога і з’їсти...” [18, с. 158]. Аналогічно, щоправда, з деякими відмінностями, ритуальна дія “закусування” відбувається в с. Ілемня Рожнятівського р-ну [6].

Беручи до уваги те, що описана обрядодія має географічно-ареальний аспект, постає надзвичайно важливе завдання її картографування. І тут теж простежується певна закономірність. Мова йде про те, що в ході проведених польових етнографічних досліджень нам вдалось визначити чітку східну межу поширення даного явища для регіону Бойківщини. Так-от, обрядодія “закусування” зникає по лінії населених пунктів Небилів – Сливки – Ясень – Кузьминець, що територіально належать до Рожнятівського р-ну [2; 4; 10; 12]. Названі села є крайніми східними населеними пунктами Бойківщини згідно з етнографічним поділом, розробленим у 80-х рр. ХХ ст. [22, с. 228-229]. Відповідно до фізико-географічного розташування вказаних населених пунктів, можемо твердити, що обрядодія “закусування” фіксується і активно функціонує на тій частині східної Бойківщини, що лежить на лівому березі р. Лімниця. Тобто природним бар’єром побутування досліджуваного явища в цьому випадку являється р. Лімниця (див. карту 1).

Отже, ритуальне “закусування” є достатньо давнім і архаїчним явищем, яке подекуди на території Долинського та Рожнятівського р-нів Івано-Франківської області зберегло свої автентичні риси. Генетичне коріння обрядодії “закусування”, на наш погляд, слід вести ще від дохристиянських часів, адже ні етнографічні джерела, ні очевидці і довговікові ретранслятори ритуального “закусування” не можуть дати твердої відповіді, для чого вони це робили і продовжують робити. Однак, що це явище володіє саме апотропейною семантикою, у нас не викликає сумнівів. Недаремно воно твориться і активно функціонує в такій магічно-апотропейній ситуації, яка була однією з поворотних у календарно-обрядовому символічному просторі людини (йдеться про ритуальний обхід із святою водою). Основним її

покликанням, на нашу думку, було охоронити, вберегти майбутній врожай від потенційної загрози у вигляді шкідників (мишей, птахів) та лихих (нечистих) сил. Географічно-ареальний аспект дослідження цієї обрядодії проявляється в наступному: природним рубежем ритуального “закусування” на території Долинського і Рожнятівського районів Івано-Франківської області є річка Лімниця, з переходом якої дане явище зникає із календарно-обрядового комплексу місцевих бойків.

Джерела та література: 1. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Ріпне Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Вацко Галини Павлівної, 1956 р. н.; 2. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Ясень Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Гавич Марії Онисимівної, 1931 р. н.; 3. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Слобода Болахівська Долинського р-ну Івано-Франківської обл. від Данилишин Софії Михайлівної, 1936 р.н.; 4. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Сливки Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Ільків Марти Семенівної, 1929 р. н.; 5. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Дуба Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Кузан Ольги Іванівної, 1929 р. н.; 6. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Ілемня Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Ленівої Марії Миколаївної, 1951 р. н.; 7. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Лоп’янка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Лешко Ірини Михайлівної, 1959 р. н.; 8. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Максимівка Долинського р-ну Івано-Франківської обл. від Литвин Ольги Іванівної, 1969 р.н.; 9. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Спас Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Медвідь Марії Василівної, 1946 р. н.; 10. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Небилів Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Мельник Ольги Федорівної, 1931 р. н.; 11. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Ріпне Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Озаришин Емілії Іванівної, 1926 р. н.; 12. Записано Коломийчуком О. Ю. у с. Кузьминець Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. від Соломчак Анни Прокопівної, 1927 р. н.; 13. Записано Коломийчуком О. Ю. від Паньківа Михайла Ілліча, 1940 р. н. Свідчення про календарну обрядовість с. Вербівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.; 14. Афанасьев А. Славянская мифология / Александр Афанасьев. – М.: Ексмо; Спб.: Мидгард, 2008. – 1520 с. – (Серия “Гиганты мысли”); 15. Боян С. П. Веснянолітня календарна обрядовість бойків (кін. ХІХ ст. – 1930-ті роки): дис. канд. іст. наук : 07. 00. 05 / Боян Світлана Петрівна. – Івано-Франківськ, 2010. – 256 с.; 16. Василечко Л. Шуткова неділя. Народні звичаї, обряди та повір’я / Любов Василечко. – Брошнів: Таля, 1994. – 58 с.; 17. Громова Н. О. Різдвяно-новорічна обрядовість українців Бойківщини (кінець ХХ – початок ХХІ століття): дис. канд. іст. наук : 07. 00. 05 / Громова Наталія Олександрівна. – Київ, 2007. – 310 с.; 18. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: у 2 т. / О. Воропай. – [Репринтне видання]. – К.: Оберіг, 1991. – Т. І. – 456 с.; 19. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і поговірки, прив’язані до днів у тижні і до рокових свят. (Записані у Мшанці Староміського повіту і по сусідніх селах) / М. Зубрицький // Матеріали до українсько-руської етнології. – 1900. – Т. 3. – С. 33–60; 20. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [у 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. – К.: АТ «Обереги», 1994. – Кн. 1, т. 1 (Зимовий цикл); т. 2 (Весняний цикл). – 400 с.; 21. Левкиевская Е. Славянский оберег. Семантика и структура / Елена Левкиевская. – М.: “Индрик”, 2002. – 336 с. (Традиционная духовная культура славян. Современные исследования); 22. Макарчук С. Історико-етнографічні регіони України: навч. посібн.

/ С. Макарчук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 352 с.; 23. Поділля: Історико-етнографічне дослідження / [Артюх Л. Ф., Балушок В. Б., Болтарович З. Є. та ін.]; відп. ред. А. П. Пономарьов. – К.: Видавництво Незалежного культурного центру “Доля”, 1994. – 504 с.; 24. Потебня А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий. Ч. I. Рождественские обряды / А. А. Потебня // Слово и миф / А. А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – С. 379–443; 25. Рудик С. Тварини в житті та побуті українського народу / С. Рудик – К.: Академія наук вищої школи України, 2005. – 272 с.

УДК 27-1«01/02»

Ольга ПРИНЬКО

ТЕОРИЯ ХРИСТИЯНСЬКОГО ЗНАННЯ ЗА ТЕРТУЛІАНОМ: СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті автор розглядає питання, що стосуються особливостей ранньої католицької епохи, подає характеристику напрямків християнської апологетичної думки II – початку III ст.

Також аналізує життя та релігійну діяльність пресвітера Карфагенського – Тертуліана, його богословські погляди та їх вплив на розвиток богословської думки Отців Церкви.

Ключові слова: Тертуліан, раннє християнство, Християнська Церква, Карфагенська єпископія, Північна Африка, християнські єреси.

Ольга ПРИНЬКО

ТЕОРИЯ ХРИСТИАНСКОГО ЗНАНИЯ ПО ТЕРТУЛЛИАНУ: СОЦИАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье автор рассматривает вопросы, касающиеся особенностей ранней католической эпохи, дает характеристику направлений христианского апологетического мнения II - начала III в.

Также анализирует жизнь и религиозную деятельность пресвитера Карфагенского – Тертуллиана, его богословские взгляды и их влияние на развитие богословской мысли Отцов Церкви.

Ключевые слова: Тертуллиан, раннее христианство, Христианская Церковь, Карфагенская епископия, Северная Африка, христианские ереси.

Olga PRINKO

CHRISTIAN THEORY OF KNOWLEDGE - FROM TERTULLIAN: SOCIO-HISTORICAL PERSPECTIVE

The article an author is examine questions that touch the features of early католицької epoch, description of directions of christian apologetic opinion of II is given - to beginning of III of century

We analyze the life and religious activities presbyter of Carthage - Tertullian, his theological views and their impact on the theological thought of future generations.

Keywords: Tertillian, early Christianity, the Christian Church, bishopric, North Africa, Christian yerysi.